

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет Імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

**ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ НАТО ТА АСЕАН:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

Студентка VI курсу, групи 691

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність: 291

«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Мокряк Альона Миколаївна

Науковий керівник:

Доктор історичних наук, професор

Тригуб Олександр Петрович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток системи міжнародних відносин тісно пов'язаний з прискоренням процесів глобалізації і появою нових глобальних загроз, що робить необхідним міжнародне обговорення принципів політичної організації світу. Створення позитивного іміджу є з одним з основних завдань політики будь-якої держави. Позитивний імідж націлений насамперед для успішного розвитку та впровадження національних інтересів. В цьому зв'язку досить важливою є відкрита політика держави, однією з першочергових напрямків якої є формування відповідного образу держави, її населення, зовнішньої та внутрішньої політики, культурного надбання та способу життя громадян. Для впровадження цих завдань знавець зв'язків з громадськістю застосовують інформаційно-комунікаційні технології, а саме, публічну дипломатію.

Цільова аудиторія публічної дипломатії є уряди країн, представники ЗМІ, культури та мистецтва. Поняття публічної дипломатії посіло значне місце у зовнішній політиці держав та організацій за останні 10 років. Досить хибним є думка, що публічна дипломатія є способом вирішення проблем, які вже укорінилися в політиці держави чи організації. Публічна дипломатія є запобіжним методом у зовнішній політиці держави.

В сучасних умовах публічна дипломатія стає важливим структурним компонентом стратегії провідних акторів світової політики, до числа яких належить Організація Північноатлантичного договору (НАТО) та Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). НАТО та АСЕАН є великими міжнародними організаціями, які покликані вирішувати проблеми у сфері забезпечення безпеки. Природа цих двох організацій різниця, відмінним є і формування та трансформація підходів до позиціонування себе на міжнародній арені. Однак, і НАТО і АСЕАН наприкінці ХХ ст. зрозуміли, що інструменти публічної дипломатії є необхідними та ефективними у сфері просування власної політики на міжнародній арені. Дві організації демонструють різні, втім однаково успішні, підходи до використання інструментарію публічної дипломатії. Саме тому актуальним є здійснення порівняльного аналізу реалізації публічної дипломатії цими двома великими організаціями.

Об'єктом цієї роботи є дипломатія НАТО та АСЕАН на сучасному етапі.

Предметом дослідження є публічна дипломатія НАТО та АСЕАН.

Територіальні рамки цього дослідження загалом обмежені територією країн-учасниць НАТО та країн-членів АСЕАН, Російської Федерації, Китаю, Японії, Південної Кореї та країн, на які розповсюджується вплив публічної дипломатії двох організацій.

Хронологічні межі охоплюють період з 1949 року по сьогоднішній день. *Нижня межа* дослідження характеризується підписанням 4 квітня 1949 р Північноатлантичного Договору, що ввів в дію систему загальної оборони дванадцяти країн та створенням Асоціації держав Південно-Східної Азії в 1961 році. *Верхня межа* – характеризується сучасним станом публічної дипломатії серед НАТО та АСЕАН.

Мета дослідження полягає у порівнянні процесу становлення, розвитку та ключових компонентів публічної дипломатії НАТО та АСЕАН. Виходячи з цієї мети, можна визначити наступні **завдання дослідження**:

- з'ясувати стан наукової розробки та джерельну базу дослідження;
- розкрити методологію дослідження публічної дипломатії НАТО та АСЕАН;
- уточнити категоріальний апарат дослідження;
- дослідити історію формування публічної дипломатії НАТО та АСЕАН;
- порівняти інституційне забезпечення культурної дипломатії НАТО та АСЕАН;
- здійснити порівняльний аналіз ключових компонентів публічної дипломатії НАТО та АСЕАН на сучасному етапі.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором було зроблено одну спробу здійснити порівняльний аналіз публічної дипломатії НАТО та АСЕАН.

Практичне значення полягає в тому, що матеріали курсової роботи можуть мати певну цінність для подальшого використання викладачами, аспірантами та студентами в науково-дослідницьких та навчальних цілях, зокрема при вивченні курсів «Міжнародні відносини та світова політика», «Актуальні проблеми міжнародних відносин», «Основи дипломатії».

Апробація результатів дослідження. Частина теоретичних положень та висновків цього дослідження знайшла своє відображення у доповіді на XXIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Могілянські читання - 2020: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, листопад 2020). III Міжнародній науковій конференції для студентів та молодих вчених «Травневі студії 2021: історія, міжнародні відносини, філософія» (м. Вінниця, квітень 2021).

Публікації:

1. Мокряк А.М. Публічна дипломатія НАТО та АСЕАН: порівняльний аналіз // XXIII Всеукраїнська науково-методична конференція «Могилянські читання-2020: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти: тези. Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2020. С. 38-40.
2. Мокряк А.М., Богданова Т.Є. Еволюція публічної дипломатії НАТО // Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2021. Volume I. (у друці).
3. Мокряк А.М. Стратегія публічної дипломатії НАТО // III Міжнародна наукова конференція для студентів та молодих вчених «Травневі студії: історія, міжнародні відносини, філософія». Тези. Вінниця. 2021. (у друці)

Структура роботи відбиває поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Загальний обсяг її становить 112 сторінок, з них основного тексту – 99 сторінок. Магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, 8 підрозділів, висновків, списку джерел та літератури (148 найменувань українською, російською та англійською мовами).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та завдання роботи, об'єкт та предмет дослідження; сформульовано наукову новизну, з'ясовано практичне значення отриманих результатів, їх апробація, окреслено структуру роботи.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади дослідження публічної дипломатії НАТО та АСЕАН»** подається аналіз стану наукової розробки та джерельної бази проблеми, проаналізовано методологію дослідження зовнішньої політики Хорватії на сучасному етапі, розкрито категоріальний апарат дослідження.

У пункті 1.1 **«Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження»** з'ясовано, що наукова розробка теми представлена роботами вітчизняних, російських, західних, зокрема американських та європейських, та азіатських науковців. Вітчизняні дослідники мало уваги приділяють публічній дипломатії АСЕАН. Джерельна база, у зв'язку з темою дослідження, здебільшого представлена офіційними документами глав держав, урядів та міжнародних організацій, інформацією з офіційних сайтів організацій, матеріалами міжнародних конференцій, самітів і зустрічей та публікаціями ЗМІ.

У підрозділі 1.2 **«Методологія дослідження публічної дипломатії НАТО та АСЕАН»** показано, що порівняльний аналізу публічної дипломатії НАТО та АСЕАН

виконано на основі системного, історичного, інституційного підходів із застосуванням низки загальнонаукових та спеціальних методів (аналіз та синтез, порівняння, періодизації, групування, контент-аналіз). Ключовими принципами дослідження стали принцип об'єктивності та системності.

У пункті 1.3. *«Понятійно-категоріальний апарат дослідження»* зазначено, що під публічною дипломатією варто діяльність різних акторів, як урядових, так і неурядових, яка покликана пояснити іноземній громадськості проведену країною зовнішню політику і спонукати ту чи іншу державу приймати свої зовнішньополітичні рішення в тому руслі, яке є вигідним даному актору.

У другому розділі **«Особливості становлення та розвиток публічної дипломатії НАТО та АСЕАН»** розкрито історію формування публічної дипломатії НАТО та АСЕАН, а також проаналізовано інституційне забезпечення публічної дипломатії НАТО та АСЕАН

У підрозділі 2.1 *«Історія формування публічної дипломатії НАТО та АСЕАН»* встановлено, що із часу свого заснування НАТО та АСЕАН застосовують інструменти публічної дипломатії. Однак, формування та трансформація ключових засад та механізмів публічної дипломатії НАТО проходило більш активно, ніж це відбувалось із АСЕАН. Адже АСЕАН лише наприкінці інці ХХ ст. АСЕАН зрозуміли, що організацію сприймають як слабого гравця на міжнародній арені і саме через це активізували застосування публічної дипломатії. Із створенням першого Статуту у 2007 році у АСЕАН заявили, що організація буде більше практикувати публічну дипломатію.

У підрозділі 2.2 *«Інституційне забезпечення публічної дипломатії НАТО та АСЕАН»* з'ясовано, що у постбіполярний період відбулася глибока трансформація архітектури органів публічної дипломатії НАТО. Основними інституціями, на які покладено реалізації публічної дипломатії НАТО є Управління публічної дипломатії НАТО, Комітет з публічної дипломатії НАТО. У сучасних умовах крім самої НАТО питаннями публічної дипломатії займаються ряд національних та міжнародних органів: посольства країн НАТО і РСАП, національні парламенти та Північноатлантична асамблея, національні Атлантичні ради, комітети або Атлантичні асоціації, інститути і фонди, Відділи інформування громадськості штабах ОВС НАТО, освітні і навчальні установи Альянсу і національного підпорядкування, а також Асоціація атлантичного договору, міжспівкова Конфедерація офіцерів запасу. В той же час в АСЕАН реалізацією публічної дипломатії займається Секретаріат організації та Фонд АСЕАН. В останні роки активно створюються комітети (центри) організації у третіх країнах та міжнародних організаціях.

У третьому розділі «**Порівняльний аналіз ключових компонентів публічної дипломатії НАТО та АСЕАН на сучасному етапі**» розкрито головні інструменти публічних дипломатії двох організацій: вивчення громадської думки та встановлення діалогу із закордонним суспільством, інформаційні кампанії для формування позитивної думки в зарубіжних країнах, залучення та оцінювання.

У пункті 3.1 «*Вивчення громадської думки та встановлення діалогу із закордонним суспільством в публічній дипломатії НАТО та АСЕАН*» встановлено, що НАТО та АСЕАН застосовують сучасні технології для зв'язку із аудиторією у країнах-членах та поза ними. Втім, обидві організації не створили власного підрозділу, який би займався дослідження громадської думки про організацію.

У пункті 3.2 «*Інформаційні кампанії для формування позитивної думки в зарубіжних країнах*» виявлено, що інформаційні кампанії НАТО є частиною їх операцій в різних країнах світу. Також НАТО активно застосовувало механізми публічної дипломатії в країнах пострадянського простору. АСЕАН же в більшій мірі проводить інформаційні кампанії для власних країн-членів, і також для країн-партнерів, з якими АСЕАН має намір розширювати економічну співпрацю (як-то РФ, Китай, Південна Корея, Японія).

У пункті 3.3. «*Залучення та оцінювання як компоненти публічної дипломатії НАТО та АСЕАН*» доведено, що НАТО та АСЕАН не мають офіційної стратегії або механізму оцінки публічної дипломатії. Однак, обидві організації використовують форуми, конференції, соціальні мережі, молодіжні програми обміну між країнами-членами і третіми країнами для того, щоб дізнатися думку громадськості про організацію, заручитися підтримкою власних дій та зрозуміти ефективність власної публічної дипломатії.

У **висновках** узагальнено головні результати магістерського дослідження.

1. Окресливши стан наукової розробки теми, автор поділив всю досліджувану літературу за кращим критерієм: роботи українських науковців, російських вчених, західних (американських та європейських) дослідників та азійських дослідників. Автор дійшов висновку, що сфера публічної дипломатії АСЕАН недостатньо досліджено з боку науковців незалежно від країни знаходження.

Джерельна баз умовно може бути поділена на чотири групи: офіційні документи міжнародних організацій, за якими ми можемо спостерігати курс порівнюваних організацій та розвиток і використання на їх прикладі публічної дипломатії. Цей розділ представлений «Політикою розвитку добросовісності НАТО», «Концепцією НАТО» на 2030

рік, які описують розвиток публічної дипломатії на сьогоднішній та майбутній сценарій розвитку організації та «Статутом АСЕАН», який характеризує свою публічну дипломатію. Наступною групою є матеріали міжнародних конференцій, самітів та зустрічей.

2. Визначено принципи та підходи у дослідженні публічної дипломатії НАТО та АСЕАН. Під час свого дослідження, автор використовував як загальні, так і конкретнонаукові підходи, включаючи історичний, системний, інституційний, структурно-функціональний та діалектичний з використанням таких принципів, як принцип об'єктивності, системності та термінологічний. Для проведення порівняльного аналізу публічної дипломатії НАТО та АСЕАН було використано метод аналізу та синтезу, індукції та дедукції, методу абстрагування, описовий метод, метод узагальнення, метод групування, метод періодизації, порівняльний метод та контент-аналіз, що дозволило автору охарактеризувати публічну та цифрову дипломатію; проаналізувати, які чинники впливають на формування позитивного іміджу; розкрити основні етапи розвитку інформаційної платформи НАТО та АСЕАН; яка методика застосовувалась щодо створення іміджу.

3. Встановлено, що термін «публічна дипломатія», запропонований у 1965 році американським дипломатом Е.Джуліоном. Дослідивши поняття «публічна дипломатія» автор дійшов висновку, що це узагальнює поняття, що позначає діяльність різних акторів, як урядових, так і неурядових, яка покликана пояснити іноземній громадськості проведену країною зовнішню політику і спонукати ту чи іншу державу приймати свої зовнішньополітичні рішення в тому руслі, яке є вигідним даному актору. Іншими словами, публічна дипломатія це система діалогу з іноземною громадськістю. У публічній дипломатії, фактично, беруть участь усі офіційні посадові особи держави: президенти, провідні члени адміністрації, а також громадські діячі, відомі вчені, журналісти тощо.

4. З'ясовано, що формування публічної дипломатії НАТО проходило в кілька етапів, для кожного з яких характерні свій блок цілей і завдань публічної дипломатії, спрямованість їх розвитку відповідно до еволюції стратегічних установок блоку як моделі забезпечення колективної безпеки, такі як період холодної війни, період безпосередньо після закінчення холодної війни (або «період партнерства і співпраці» за термінологією НАТО) та період глобалізації (або «період нових умов безпеки після 11.09.2001» за термінологією НАТО). Публічна дипломатія АСЕАН, на відміну від НАТО, ще проходить етап становлення, адже сама організація була створена на вісімнадцять років пізніше за

НАТО. У АСЕАН почали розробляти механізми публічної дипломатії після холодної війни, особливо після приєднання десяти нових членів у 1999 році.

5. Виявлено, що у постбіполярний період відбулася глибока трансформація архітектури органів публічної дипломатії НАТО, використовуваних засобів зв'язку та інформації. З початку 2000-років в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі почало діяти Управління публічної дипломатії НАТО, функції якого були істотно розширені, зокрема, за рахунок інформування громадськості з широкого спектру наукових і екологічних програм. АСЕАН, на відміну від НАТО, ще не використовує терміна «публічна дипломатія» у своїй практиці і не має спеціалізованого відділу з публічної дипломатії. Тим не менш, різні інституційні рівні організації вже реалізували ряд заходів публічної дипломатії. АСЕАН працює над тим, аби успішно керувати інформацією задля створення відчуття приналежності і взаєморозуміння між його державами-членами.

6. Здійснено порівняльний аналіз публічної дипломатії НАТО та АСЕАН за основними компонентами: вивчення громадської думки та встановлення діалогу із закордонним суспільством (listening), інформаційні кампанії для формування позитивної думки у зарубіжних країнах (advocacy), залучення (engagement), оцінювання (evaluation).

Доведено, що у НАТО не проводять окремих опитувань задля виявлення суспільної думки щодо сприйняття організації серед громадськості. Тим не менш, у НАТО проводяться дослідження та використовуються аналітичні методи для формування іміджу організації за кордоном. АСЕАН не вистачає офіційного механізму для вивчення громадської думки цільової аудиторії. Тим не менш, організація використовує конференції, саміти та події, щоб зібрати інформацію про погляди внутрішньо- та зовнішньополітичних діячів, експертів та громадянського суспільства.

НАТО використовує інтенсивні та сучасні методи організації інформаційних кампаній для формування позитивної думки у зарубіжних країнах, щоб показати себе прозорою та інтерактивною організацією. Окрім міцних зв'язків з пресою та громадськістю організація успішно використовує соціальні мережі та засоби комунікації. АСЕАН різко збільшила свою діяльність у сфері зв'язків з пресою та громадськістю після закінчення холодної війни, вступу десяти нових членів та затвердження Хартії АСЕАН. До цього АСЕАН практикувала більш «елітну» та «таємну» дипломатію, яка не була доступна ЗМІ.

НАТО реалізує низку інформаційно-пропагандистських заходів для залучення зовнішньої аудиторії. НАТО прагне стати більш доступним для пересічного громадянина. Штаб-квартира НАТО в Брюсселі приймає тисячі відвідувачів щороку, і деякі з них

безпосередньо беруть участь у засіданнях разом з представниками НАТО. Альянс націлений на залучення молодих поколінь до обговорення. Для цього НАТО організує і фінансує багато стипендіальних програм, літніх шкіл, семінарів, практикумів, конкурсів творів серед студентів і молодих фахівців. Діяльність АСЕАН також спрямована на залучення цільової аудиторії. АСЕАН просувала неформальні діалоги (саміти, конференції, семінари) як засоби залучення лідерів держав-членів.

Щодо такого компоненту, як оцінювання, то щороку Комітет з питань публічної дипломатії НАТО виробляє нову стратегію публічної дипломатії для організації. У даному стратегічному плані публічне середовище досліджується шляхом аналізу SWOT. На відміну від НАТО, АСЕАН не мають офіційної стратегії або механізму оцінки публічної дипломатії. Проте задля побудови Спільноти АСЕАН-2015 організація складає важливі стратегічні документи, які могли б замінити всеосяжну стратегію публічної дипломатії.

АНОТАЦІЯ

Мокряк А.М.. Публічна дипломатія НАТО та АСЕАН: порівняльний аналіз. –

На правах рукопису.

Робота на здобуття кваліфікації магістр міжнародних відносин за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2021.

В сучасних умовах публічна дипломатія стає важливим структурним компонентом стратегії провідних акторів світової політики, до числа яких належить Організація Північноатлантичного договору (НАТО) та Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). НАТО та АСЕАН є великими міжнародними організаціями, які покликані вирішувати проблеми у сфері забезпечення безпеки. Природа цих двох організацій різниця, відмінним є і формування та трансформація підходів до позиціонування себе на міжнародній арені. Однак, і НАТО і АСЕАН наприкінці ХХ ст. зрозуміли, що інструменти публічної дипломатії є необхідними та ефективними у сфері просування власної політики на міжнародній арені. Дві організації демонструють різні, втім однаково успішні, підходи до використання інструментарію публічної дипломатії.

Ключові слова: НАТО, АСЕАН, публічна дипломатія, компоненти публічної дипломатії

SUMMARY

Mokryak A.M. NATO and ASEAN public diplomacy: a comparative analysis. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «master». Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2021.

In modern conditions, public diplomacy is becoming an important structural component of the strategy of leading actors in world politics, including the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). NATO and ASEAN are large international organizations dedicated to addressing security issues. The nature of these two organizations is different, and the formation and transformation of approaches to positioning oneself in the international arena are also excellent. However, both NATO and ASEAN in the late twentieth century realized that the tools of public diplomacy are necessary and effective in promoting their own policies in the international arena. The two organizations demonstrate different, yet equally successful, approaches to the use of public diplomacy tools.

The paper reveals the history of the formation of public diplomacy of NATO and ASEAN. The author compares the institutional support of NATO and ASEAN cultural diplomacy. It also provides a comparative analysis of key components of NATO and ASEAN public diplomacy at the present stage.

Keywords: NATO, ASEAN, public diplomacy, components of public diplomacy